

Závěry Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18.04.1963, sp. zn. 1 Cp 205/62, ECLI:CZ:NS:1963:1.CP.205.1962.1

Číslo:

Právní věta: K některým sporným otázkám z praxe státních notářství.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 18.04.1963

Spisová značka: 1 Cp 205/62

Číslo rozhodnutí: 50

Číslo sešitu: 0

Typ rozhodnutí: Závěry

Hesla: Notáři, Registrace smlouvy

Předpisy: 41/1948 Sb. § 40 141/1950 Sb. § 306

§ 11

§ 12 115/1953 Sb. § 25

§ 151

§ 159

§ 170

§ 26

§ 324

§ 330

§ 335

§ 341

§ 40

§ 434

§ 435

§ 509

§ 521 142/1950 Sb. § 30

§ 608 65/1951 Sb. 116/1951 Sb. § 1

§ 72 26/1957 Sb. § 18 99/1958 Ú.l. § 10

§ 8

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 50/1963 sb. rozh.

K některým sporným otázkám z praxe státních notářství.

(Závěry občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu z 18. dubna 1963, 1 Cp 205/62.)

1. Přípustnost smlouvy o převodu na budoucí autorské odměny.

Předmětem převodu mohou být jen majetková práva autorská. Osobní práva autorská (právo na autorství, na určení díla ke zveřejnění, právo na nedotknutelnost díla) jsou zásadně nepřevoditelná (§ § 25, 26 zákona č. 115/1953 Sb. o právu autorském).

Majetková práva autorská (právo s dílem nakládat, právo na autorské odměny, na náhradu za odměnu, právo na náhradu škody - § § 15, 43, 64 aut. zák.), může autor nebo jeho dědic převést podle § 26 odst. 1 aut. zák. toliko na organizace a instituce povolány k uvádění děl na veřejnost. Nemohou být proto majetková práva - až na výjimku při dohodě dědiců o rozdělení dědictví (§ 26 odst. 1, 2 věta ust. zák.) - ve svém souhrnu ani jednotlivě převedena autorem nebo jeho dědicem na fyzické osoby.

Převod majetkových práv autorských, zejména práva na autorské odměny za budoucí užívání díla na fyzické osoby je proto právním jednáním neplatným ve smyslu § 36 odst. 1 obč. zák., neboť odporuje ust. § 26 odst. 1 aut. zák. Pokud by takové právní jednání směřovalo současně k daňovému úniku, odporovalo by v tomto směru daňovým předpisům a bylo by tedy i v tomto ohledu v rozporu se zákonem.

Předmětem převodu na fyzické osoby mohou být podle obecných ustanovení § § 262 až 267 obč. zák. jen pohledávky na vyplacení autorské odměny existující v době převodu, jež autoru nebo dědici vznikly za užití díla.

2. Autorské odměny a zákonné majetkové společenství manželů.

Protože předmětem zákonného majetkového společenství manželů mohou být jen majetkové předměty a práva získaná některým z manželů za trvání manželství, nepřechází osobní práva autorská vzhledem ke své osobní právní povaze v úvahu.

Majetková práva autorská, zejména právo na odměnu případně náhradu za užití díla, k němuž dojde po zániku zákonného majetkového společenství, předmětem zákonného majetkového společenství rovněž nejsou, i když dílo bylo vytvořeno nebo smlouva o užití díla uzavřena za jeho trvání.

Majetková práva nemůže totiž uplatnit manžel autora vlastním jménem, nýbrž jen autor sám podobně jako jiné pohledávky, vzniklé jednomu z manželů, může uplatňovat jen manžel z nich oprávněný. Proto i v případě, že k užití díla došlo za trvání zákonného majetkového společenství, jsou jeho předmětem jen výsledky autorských majetkových práv, jak je autor za trvání zákonného majetkového společenství uplatnil. Jsou tedy předmětem zákonného majetkového společenství autorské odměny, které byly autoru za jeho trvání vyplaceny (srov. rozh. č. 57/62 Sbírky rozhodnutí.).

Podobně, jako u odměny za práci nutno však vyloučit to, co z odměny bylo určeno pro osobní potřebu autorovu (srov. rozh. č. 36/1961 Sbírky rozh.).

Některým ochranným autorským organizacím bylo v oboru jejich působnosti na základě zmocnění obsaženého v § 72 zák. č. 115/1953 Sb. přiznáno vyhláškou min. školství a kultury č. 99/1958 Ú. l. v § 10 vyhl. výhradné právo udílet svolení k užití děl a vybírat autorské odměny za takové užití. Jako nevýdělečné organizace mohou podle § 11 vyhlášky ochranné organizace si srazit z vybrané odměny jen poplatek za úhradu nákladů vzniklých vlastní činností. Jinak přijatou odměnu odvedou autorovi.

Přijímá tedy ochranná autorská organizace od provozovatelů autorskou odměnu za užití díla na základě zákonného zmocnění za autora, jehož zájmy při uzavírání smluv o rozšiřování díla a při vybírání odměn hájí a v jeho prospěch.

Tvoří proto odměny u ochranné organizace autorské složené získaný majetek manžela a náleží do zákonného majetkového společenství, i když v době smrti autora mu nebyly dosud hotově vyplaceny nebo na jeho účet ochrannou organizací převedeny.

3. Jakým právním řádem se spravuje plná moc pro projednání dědictví v ČSSR, vystavená v cizině dědicem, cizím státním příslušníkem.

V poměru k cizině je pro zodpovězení otázky, kterých předpisů užit, rozhodným vždy především obsah mezinárodní smlouvy o právní pomoci s příslušným státem (§ 606 o. s. ř.). Je-li podle ustanovení mezinárodní smlouvy (případně neobsahuje-li smlouva v tomto směru ustanovení, podle ustanovení § 619 a 620 o. s. ř.) dána pravomoc našeho státního notářství k projednání dědictví po cizinci, postupuje státní notářství podle procesních předpisů našeho práva, pokud smlouva neobsahuje odchylná ustanovení, i když podle mezinárodní smlouvy nebo ustanovení § 40 zák. č. 41/1948 Sb. o mezinárodním právu soukromém, se musí řídit hmotnými předpisy cizího státu.

Otázky zmocnění k zastupování účastníka, zejména rozsah oprávnění plynoucí z plné moci, její trvání, i způsob, jakým je třeba zmocnění prokázat, jsou upraveny v procesních předpisech.

Proto při projednávání dědictví spravujícím se procesními předpisy našeho práva jsou pro posouzení, zda plná moc je náležitě vykázána, rozhodnými předpisy našeho občanského soudního řádu (§ 30 a násl. o. s. ř.). Musí tedy být zmocnění v těchto případech vykázáno listinou, případně dáno ústně do protokolu. Stačí, je-li z listiny účastníkem vlastnoručně podepsané patrna jeho vůle, aby jej zmocněnec v řízení zastupoval. Jiná forma (např. ověření podpisu) předepsána není.

Protože však k odmítnutí dědictví zmocněncem vyžaduje ust. § 521 odst. 2 obč. zák. zvláštní plnou moc dědice, bylo by nutno tomuto procesnímu požadavku i při projednávání dědictví po cizinci vyhovět.

Pokud jde o konkrétní případ, na jehož podkladě byl dotaz učiněn, jsou zmíněné obecné zásady § 40 zák. č. 41/1948 Sb. vyjádřeny v člancích 35, 40 a 47 Smlouvy o právní pomoci ve věcech občanskoprávních a trestních mezi ČSSR a Bulharskou lidovou republikou (příloha k vyhl. č. 57/1954 Sb.). Zmocnění k zastupování ve smlouvě upraveno není. Je otázkou zjištění, zda byl splněn požadavek speciální plné moci pro zmocněnce k odmítnutí dědictví.

4. Československé státní notářství projednalo dědictví po rakouské státní příslušnici podle československého hmotného práva a potvrdilo, že dědictví nabyt Čs. stát jako odúmrtí. Protože smlouva o právní pomoci s Rakouskou republikou nebyla do té doby uzavřena, mělo být podle § 40 zák. č. 41/1948 Sb. dědictví projednáno podle rakouského hmotného práva. V Rakousku žijí synovci a neteř zůstavitele, kteří podle rakouského práva přicházejí v úvahu jako dědici ze zákona.

Jde o to, zda pochybení státního notářství lze napravit tím, že potvrzení o nabytí dědictví bude dodatečně doručeno i dědicům a k jejich stížnosti po zrušení napadeného usnesení dědictví bude projednáno znovu, či zda lze nápravu zjednat jen stížností pro porušení zákona.

Předpokladem právní moci potvrzení o nabytí dědictví vydaného státním notářstvím je, že bylo všem účastníkům řízení doručeno a že nemůže již být napadeno žádným opravným prostředkem (§ § 161 odst. 1, 167 odst. 2, 170 o. s. ř.).

Účastníky, jimž nutno rozhodnutí doručit, jsou i ti účastníci, kteří nebyli do řízení přibráni, ačkoli

podle procesních předpisů přibráni být měli.

Okruh osob, o nichž lze mít za to, že jsou dědici a jež ve smyslu § 324 o. s. ř. bylo státní notářství povinno o projednání dědictví uvědomit a k projednání dědictví přibrat, vyplývá z hmotněprávních předpisů dědického práva.

Smlouva o právní pomoci mezi ČSSR a Rakouskou republikou v době rozhodnutí státního notářství nebyla dosud uzavřena.

Vzhledem k ust. § 40 zák. č. 41/1948 Sb. o mezinárodním právu soukromém bylo však třeba projednat dědictví podle hmotných předpisů rakouského práva. Osoby podle těchto předpisů (podle dědického práva rakouského) za dědice po zůstavitelce povolane měly být státním notářstvím uvědoměny o dědictví a dědictví s nimi mělo být projednáno.

Může tedy být pochybení státního notářství napraveno tím, že ke stížnosti dědiců, jestliže po dodatečném doručení rozhodnutí stát. notářství podají proti němu opravný prostředek, dojde k jeho zrušení a novému projednání dědictví za účasti všech dědiců.

Dědici, kteří k projednání dědictví nebyli přibráni, mohou ovšem svá práva nehledě na projednání dědictví před státním notářstvím uplatnit žalobou podle hlavy 11 druhé části o. s. ř.

5. Pochybnost vznikla v otázce, jak postupovat v případě, že usnesení státního notářství vydané v rozhodovacím řízení, jímž se některému účastníku ukládá plnění, neobsahuje lhůtu k plnění, zejména zda lze tento nedostatek i po právní moci usnesení napravit v řízení o projednání dědictví.

Při řešení otázky je třeba rozlišovat, zda jde o rozhodnutí, jímž státní notářství ukládá některému účastníku plnění, např. podle § 549 odst. 2 obč. zák., nebo podle § 6 zák. č. 139/1947 Sb. Nebylo-li v takovém rozhodnutí dodrženo ustanovení § § 151, 170 o. s. ř. a nebyla určena lhůta ke splnění usnesení, jež je lhůtou procesní povahy, může státní notářství tento nedostatek jako zřejmou nesprávnost rozhodnutí napravit opravou rozhodnutí podle § 159 a 170 o. s. ř.

Jinak je tomu, jde-li o usnesení, jímž státní notářství schvaluje dohodu dědiců o rozdělení dědictví.

Ve smyslu § 12 zák. č. 116/1951 Sb. o státním notářství je státní notář ovšem povinen vést účastníky k tomu, aby jejich poměry byly zamýšlenou dohodou upraveny způsobem nevyvolávajícím další pochybnosti. Musí proto v případech, kdy některý z účastníků se dohodou zavazuje k plnění, dbát, aby dohoda vyhovovala i požadavkům kladeným na exekuční titul (§ § 434, 435 o. s. ř.) a obsahovala i lhůtu k plnění, jejíž uplynutí je podmínkou, aby nárok mohl být exekucí vymáhán.

Schválit však může státní notář dohodu jen toho obsahu, jak se na něm účastníci dohodli. Nemůže proto v usnesení o schválení dohody dobu splatnosti závazku, o níž se přísluší dohodnout účastníkům v rámci uzavírání dohody, sám určit. Nemůže tento nedostatek dohody napravit ani opravným usnesením o jejím schválení podle § 159, 170 o. s. ř.

V takovém případě nastupuje ustanovení § 306 obč. zák. a věřitel může splnění požadovat ihned. Může ovšem s dlužníkem, dokud projednání dědictví nebylo vydáním usnesení o potvrzení dědictví právoplatně ukončeno, dodatečně uzavřít na státním notářství dohodu, jíž by dobu splatnosti závazku určili odchylně od ustanovení § 306 obč. zák. Tato dohoda by byla součástí dohody o rozdělení dědictví podle § 335 odst. 2 o. s. ř. a vyžadovala by schválení státním notářstvím. Po skončeném projednání dědictví mohou tyto otázky účastníci mezi sebou upravit odchylně od ustanovení § 306 obč. zák. smírem uzavřeným na soudě (§ 40 o. s. ř.).

6. Vyskytla se otázka, zda vzhledem k deklaratorní povaze rozhodnutí o určení obecné ceny majetku

zůstavitelova a potvrzení o nabytí dědictví je třeba přihlížet k dodatečnému zjištění, že do dědictví byla neprávem pojata určitá majetková položka. Jestliže v zájmu materiální pravdy je to nutné, jde o to, zda nápravu lze zjednat vydáním nového usnesení a určení obecné ceny dědictví po vyloučení takové položky, či zda změnu těchto rozhodnutí lze dosáhnout jen stížností pro porušení zákona.

Vzhledem k zásadě materiální pravdy a zásadě projednací ovládající i řízení o projednání dědictví je státní notářství povinno při projednávání dědictví zjistit co nejdůkladněji skutečný stav dědictví. Neomezí se proto popřípadě na zápis o předběžném šetření a na údaje dědiců, ale provede k tomu cíli i jiné důkazy, a to i z úřední povinnosti. Je povinno tak učinit zejména proto, že v usnesení, jímž určí cenu majetku zůstavitelova, se může odchýlit od sestaveného soupisu a může v něm do majetku zůstavitelova zahrnout i položky sporné, jestliže to výsledky řízení odůvodňují. Neúplnost soupisu a nesprávnost ocenění majetku zůstavitelova dotýkala by se zájmu státu na řádném zjištění zanechaného jmění pro účely poplatkové a dotýkala by se i majetkových práv dědiců a popř. by znemožnila uzavření dědické dohody.

Zařazení určité položky do soupisu a do aktiv nebo pasiv při určení obecné ceny zůstavitelova majetku neřeší však s konečnou platností otázku, zda věc, či jiná majetková hodnota je majetkem zůstavitele tvořícím dědictví. Dědici i jiné osoby mohou bez ohledu na to uplatňovat svá práva žalobou podle hlavy 11 druhé části o. s. ř. i k věcem zařazeným do soupisu a do obecné ceny dědictví stanovené státním notářstvím (§ 330 odst. 2 o. s. ř.).

Potvrzení o nabytí dědictví je vzhledem k zásadě, že dědictví se nabývá smrtí zůstavitelovou (§ 509 obč. zák.), pouze výrokem deklaratorním. Zrušit je lze toliko tehdy, když se dodatečně zjistí, že zůstavitel žije nebo bylo-li zrušeno jeho prohlášení za mrtvého (§ 341 o. s. ř.).

Počítají tedy cit. ustanovení zákona s tím, že i při řádném postupu orgánu projednávajícího dědictví, stav majetku, ze kterého bude vycházet projednání dědictví, se nemusí krýt se skutečným stavem majetku zůstavitelova, jak bude popř. mimo řízení o projednání dědictví prokázán.

Z těchto důvodů, bylo-li v řízení řádně a se zřetelem k zásadě materiální pravdy postupováno, není důvodů k tomu, aby usnesení o určení obecné ceny dědictví a potvrzení o jeho nabytí v tomto řízení vydané bylo dodatečně upraveno, ukáže-li se např. k žalobě některého z dědiců nebo osoby třetí nebo i jinak, že do něho byla pojata věc nebo majetková položka, jež ve skutečnosti do jmění zůstavitelova nepatřila.

V případě, že při zjišťování zůstavitelova majetku nebylo dbáno potřebné pečlivosti a kdy přes skutečnosti, naznačující, že určitá majetková položka nebyla majetkem zůstavitelovým, nepodnikl státní notář šetření potřebné k uskutečnění zásady, že je třeba co nejdůkladněji zjistit skutečný stav zůstavitelova jmění a nebo jestliže pro zařazení určité položky do majetku zůstavitelova nebylo podkladu, bylo by lze vadné rozhodnutí napadnout stížností pro porušení zákona.

7. K otázkám registrace převodu majetku podle § 18 zák. čís. 26/1957 Sb.

V rozhodnutí krajského soudu v Praze, jež bylo uveřejněno pod č. 8/1961 sb. rozh. a o sdělení soudů ČSSR byl vysloven názor, že v případě, kdy smlouva přihlášená k registraci je neplatná (např. proto, že směřuje k drobení zemědělské půdy, k obcházení jiných předpisů nebo pro neurčitost obsahu smlouvy), je státní notářství ve smyslu ust. § § 1, 8, 12 zák. č. 116/1951 Sb. o státních notářstvích a zásad občanského řádu, jež platí i v poplatkové činnosti státního notářství, oprávněno registraci neplatné smlouvy odmítnout. Nedostatek určitosti obsahu smlouvy, o který v případě v tomto rozhodnutí řešeném šlo, nemohl být podle jeho odůvodnění nahrazen přivolením příslušného odboru rady ONV ke smlouvě podle zák. č. 65/1951 Sb. Není na místě, když státní notářství v takových případech na zjištěné nedostatky jen upozorní okresního prokurátora a do jeho rozhodnutí smlouvu

neregistrují.

S poukazem na jiná rozhodnutí krajských soudů, v nichž byl např. vysloven názor, že otázku spekulativní povahy převodu nemovitosti zkoumá z hlediska zák. č. 65/1951 Sb. příslušný okresní národní výbor a státní notářství při registraci nemůže proto dospět v této otázce k jinému závěru, než orgán k jejímu posouzení příslušný, vyskytují se pochybnosti v jakém rozsahu má státní notářství právní úkon při registraci přezkoumávat.

Názor vyslovený v uveřejněném rozhodnutí krajského soudu v Praze, že při registraci právního úkonu nezáleží činnost státního notářství jen ve vyměření poplatku, a že státní notářství není povinno registrovat každou smlouvu bez ohledu na její platnost, považuje Nejvyšší soud za správný. Správnost tohoto názoru vyplývá již z toho, že podle poslední věty prvního odstavce § 18 zák. č. 26/1957 Sb. je právní úkon platný jen v tom rozsahu a s tím obsahem, jak byl registrován. Odůvodnění stanoviska, že státní notářství je oprávněno odmítnout registraci právních úkonů neplatných, odpovídá zákonu a úkolům státního notářství při upevňování socialistické zákonnosti, jak bylo v tomto rozhodnutí správně zdůrazněno.

Jestliže však podle zvláštního předpisu je k platnosti smlouvy zapotřebí úřední přivolení, jak tomu je např. podle § 1 zák. č. 65/1951 Sb., rozhodne o tom, zda podmínky pro přivolení z hlediska tohoto zákona jsou splněny, jen příslušný orgán k této činnosti povoláný. Státní notářství nemůže oprávněnost tohoto přezkoumávat a pro nesouhlas s rozhodnutím povolaného orgánu registraci odmítnout. Přísluší mu však zjišťovat, zda potřebné přivolení bylo dáno a zda jsou splněny ostatní podmínky platnosti právního úkonu přihlášeného k registraci.

V uveřejněném rozhodnutí státního notářství odmítlo registraci nikoliv proto, že podle jeho mínění nemělo být přivolení podle § 1 zák. č. 65/1951 Sb. okr. národním výborem dáno, nýbrž pro neurčitost obsahu smlouvy, tedy pro nedostatek, který přivolením podle cit. zákona nebyl národním výborem řešen. Není tedy příslušné uveřejněné rozhodnutí s tímto stanoviskem v rozporu.

8. Právní účinky jednorázového složení hotovosti k úhradě osobních potřeb na další trvání zákonné vyživovací povinnosti.

Odporovalo by základním zásadám rodinného práva, kdyby se kterýkoliv z rodičů mohl zprostit povinnosti vyživovat své děti, uložené mu v § 35, 39 a 73 zák. o právu rodinném, jednorázovým složením peněžní částky.

Zákon sice nebrání, aby povinný rodič složil dopředu peněžní částku na úhradu výživného. Tím však nezaniká jeho vyživovací povinnost k dítěti a jakmile bude složená částka vyčerpána měsíčním výživným, jak je stanovil soud, může takovému rodiči soud vyživovací povinnost opět uložit (viz rozh. č. 46/1955 sb. rozh. čs. soudů).